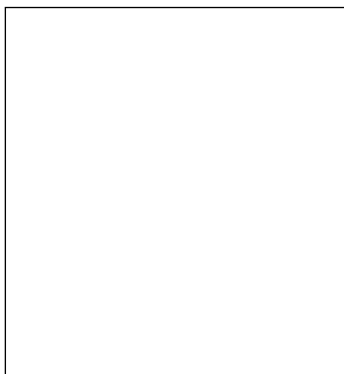

Müller Péter

író, dramaturg (Budapest, 1936. december 1.)

Minden, amit önmagamról s koromról eddig el akartam mondani, benne van műveimben. Sötét történelmi korban születtem, most is abban élek. A legsötétebb benne az, hogy hiába a mérhetetlen sok szenvedés, nem tanulunk belőle. Én sem eleget. Valaha azt írtam íróasztalom fölé: „Maradj fölösleges!” S még azt is: „A bölcs nem hagy nyomot maga után.” Remélem, sikerül mindkét célt elérnem. Nem bánám, ha fotóm helyett egy üres kocka állna, mert akit Önmagamnak vélek, nem látszik semmiféle fényképen. Én sem láttam még soha, csak jó pillanataimban tudok róla.

Török Mária

zenei szerkesztő (Budapest, 1936. december 5.)

Érdekes a kapott feladat: tükröt tartani magam elé, megpróbálni összefoglalni mindazt, ami eddigi életemben legalább nekem fontosnak tűnik.

Az első, még csupa jó emlék kicsi koromból tűnik elő. Nyugodt, békés otthon, sok-sok szeretetet, melegséget és biztonságot sugárzó szüleim és zongoratanár nagymám, aki sokat játszott hangszerén. Ő keltette fel későbbi érdeklődésemet a zene iránt.

Hirtelen szakadt meg mindez, hiszen kitört a háború, ami kortársaimhoz hasonlóan nekem is gyökeresen megváltoztatta életemet. Édesapámat – aki jogász volt – Borba deportálták; édesanyám – aki tanár volt – velem együtt került a „csillagos házba”, majd, megpróbálva a lehetetlent, hó-

napokig bujkált. Nyolc-éves kisgyerekként kellett megértenem a megérthetlent. Azt hiszem, hogy kortársaimmal együtt már ekkor kezdtünk felnőtté válni.

A háború befejeztével nálunk is megtörtént a csoda: túléltek, apám megmenekült, hazajött! Aztán, másfél év múlva megszületett az öcsém,

teljes lett a család.

Sajnos az átélt háborús borzalmak megviselték apám egészségét. Fiatalon leszázalékolva, súlyos betegen élt haláláig. Életem nagy ajándékaént anyám majdnem 94 éves koráig élt, 2004-ben halt meg. Hiánya pótolhatatlan.

A háború miatt megszakadt tanulmányaimat az általános iskolában, majd a Budapesti Zenei Gimnáziumban és a Konzervatóriumban foly-

tattam. Emlékeim szerint tanulóéveim legboldogabb időszakát ebben az időben éltem át: remek tanárok, érdekes órák, máig tartó barátságok az osztály- és iskolatársakkal.

Érettségi után tanulmányaimat a „Konzi” Tanárképző Főiskoláján folytattam, ahol zeneelmélet–szofézs tanári oklevelet kaptam.

Bár nagyon szerettem a gyakorló évek alatt is tanítani, már a főiskolás évek alatt kacsingattam a rádiózás felé. Amikor lehetőség nyílt rá, jelentkeztem felvételre a Magyar Rádió zenei főosztályára. 1963-ban felvettek mint próbaidős, majd véglegesített zenei szerkesztőt. Ezzel kezdődött el számomra az a negyven év, amely további szakmai életem meghatározta.

Szerencsés időben kerültem a Rádióba, mely a hatvanas, hetvenes években tulajdonképpen a virágkorát élte. Ekkor indultak azok a műsorok, amelyek részben a műfaji határokat ledöntve, részben az élő adás lehetőségeinek fokozott kihasználásával úgyszólván megújították a rádiózást hazánkban. Nagyon sok újdonság született akkoriban. Lehetőségünk volt ötleteink kipróbálására, a sikeresek megvalósítására.

Ami engem illet, igyekeztem néhány ilyen típusú zenés magazinműsört létrehozni. Ezek közé tartozott a *Hétfégi panoráma*, a mai napig megszólaló kulturális ajánlóműsor, a *Péntektől péntekig* és az idősebb korosztályhoz szóló *Pihenőidő*. A Petőfi Rádió *Délelőtt* című műsorának elődje, a *Nyári zeneszó* is ebbe a csokorba tartozik. Sok évig dolgoztam a *Csúcsforgalom* stábjában, és szerkesztője voltam az *Örökzöld dallamok*, a *Rivaldafényben*, a *Slágermúzeum* című műsoroknak. Fontosak voltak számomra azok a zenés portréműsorok

is, amelyek készítése kapcsán fantasztikus személyiségek megismerésére – ritkább esetekben barátságára is – lehetőségem nyílt. Ezek közül a legkedvesebb számomra a Szabó Magdával készült zenés önéletrajz, a *Für Elise* című.

Az idő előrehaladtával rovat-, majd szerkesztőségvezető lettem, de emellett mindig nagyon fontos maradt nekem a saját szerkesztésű műsorok készítése.

Aztán egyszer csak mindennek vége lett! 1993-ban megszakadt mindaz, amit számomra a Rádió jelentett. Én is „kirúgott” rádiós lettem, hasonló sorsú kollégáimmal együtt. Nagyon súlyos ütés volt. Mi nem tudtuk elképzelni addig, hogy bármi hasonló velünk megtörténhet egyszer. És bár néhány hónap múlva visszamehettünk, többé már semmi sem volt olyan, mint azelőtt. Nyugdíjasként vezető szerkesztői minőségben dolgoztam tovább, de amikor főszerkesztőnek hívtak egy akkor induló kereskedelmi rádióba, igent mondtam. Kíváncsi voltam erre az akkor még elég új rádiózási formára, gondoltam és reméltem, hogy talán sikerül az értéket, a könnyebben fogyasztható kultúrát becsempészni az új rádió műsorába. Érdekes és tanulságos nyolc év volt ez, de nem tudta pótolni az előző évtizedek rádiózását.

Magánéletem is összefonódott a rádióval. Férjem, Petur György is szakmabeli. Huszonnégy évig volt a Rádió zenei főszerkesztője, majd tíz évig a Kulturális Minisztérium zenei osztályát vezette.

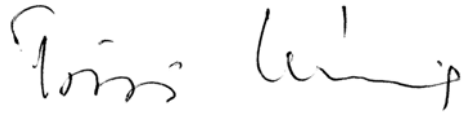
„Lányos család” vagyunk, két lányunk és három lányunokánk – kiegészülve társaikkal – teszik teljessé családjunkat.

Mostanában – kihasználva a nyugdíjasélet adta több szabad időt

– módomban van élvezni hobbijaimat, főleg a legújabbat, a digitális fényképezést. Eddig is szerettem az élmények, emlékek megőrzésének egyik legfőbb segítőtársát, a fényképezőgépet, de a technika eme újabb vívmánya rengeteg titkot rejt. Ezt próbálom most felfedezni, birtokba venni. Mondhatom, nem könnyű, de nagyon érdekes és szórakoztató, agyat mozgató feladat!

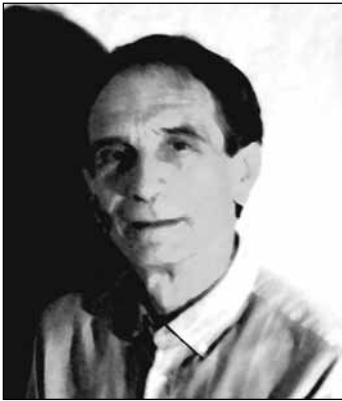
Emellett szeretek utazni, úszni, olvasni, és családom, barátaim örömeire élvezettel gyakorlom a sütést-főzést is.

A magam elé tartott tükörben most ezeket láttam...

Tótfalusi István

író, költő, műfordító (Budapest, 1936. december 8.)

Lehettem volna oktató...

Végtére is a hozzá való diplomámat megszerztem, az egyetem urai sem tanácsoltak el.

Feleségem, aki az államvizsgát velem együtt tette le, harmincöt évet töltött a katedrán. Három gyermekünk sem állt meg addig, amíg az oktatói oklevél a kezükben nem volt. Két legidősebb unokánk... – persze még semmi se biztos, de a legkevésbé meglepő az volna, ha ők is ezen a pályán kötnének ki.

Tehát mindenki a családban, csak én nem.

Nem, legalábbis nem úgy, ahogy ők, az oktatás és nevelés mindennapi nyűgeit vállalva. Ám áttételesen – és kényelmesebben – én is valami hasonlóra törekedtem. Arra, hogy amit tudok, azt másoknak, lehetőleg sokaknak átadjam. Arra, hogy megosszam másokkal azt az örömteli izgalmat, ami engem tölt el, amikor megismerhetek és megtanulhatok valamit.

Harminchét évig voltam a Móra Kiadó szerkesztője. Kiválasztani a legjobb irodalmi olvasmányokat a gyerekeknek (óvodástól gimnazista korig), vagy épenséggel megkeresni az alkalmas szerzőt, és rábírn, hogy egy feltétlenül szükséges könyvet megírjon – ki tagadhatná, hogy mindennek van köze, nem is kevés köze, a pedagógiához?

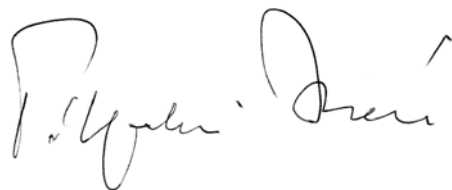
Szerzői ténykedésemet is részben a kedvcsináló ismeretközlés igyekezete motiválta – regényes vagy tényközeli életrajzok, novellaszerűen feldolgozott operamesék, a Bibliát sokoldalúan megközelítő kötetek –; részben pedig az a szándék, hogy rendszerezett tudnivalókat nyújtsak még fel nem dolgozott témakörökben, egyedi és praktikus elrendezésben. Ez utóbbi törekvés talaján lexikonok és szótárak hajtottak ki; az előbbiekből négy keletkezett (irodalmi és mondai alakokról), az utóbbiakból nyolc látta meg eddig a napvilágot. A műfajban szokatlan módon ezek a könyvek mind egy személyes műhelyem termékei, pedig van köztük ezeroldalmi terjedelmű is,

például az Idegenszó-tár, amelynek az az újdonsága, hogy megadja minden címszó részletes etimológiáját.

A fent említett szótárak alighanem sejtetik, hogy a nyelvek világa szenvedélyesen érdekel. Anyanyelvemé éppúgy, mint az idegen nyelveké. A versfordítással, amely második szenvedélyemmé lett, tizenhat éves koromban próbálkoztam először. Az iskolában tanult oroszra és kevés latinra, valamint magánszorgalommal szerzett angol és német nyelvi ismereteimre támaszkodva százszámra magyarítottam Puskin, Lermontov, Horatius, Keats, Shelley, Schiller, Dehmel és mások verseit, valamint Wagner operaszövegeit. Egyetemista koromtól aztán a két szenvedély egymást táplálta és erősítette. Amikor lelkes igyekezetemet már kiadói megbízások igazolták vissza, újabb és újabb nyelvekben igyekeztem elmélyedni, hogy a költői szövegeket az eredetiből tolmácsolhassam. Megtanultam franciául, olaszul, spanyolul és svédül, majd később és olyan mértékben, amennyit a versfordítás feltétlenül megkíván, a portugállal, norvéggal, lengyellel és románnal is megismerkedtem. Az igazság kedvéért hozzá kell tennem, hogy nyelvtudásom túlnyomórészt írásbeli jellegű, beszélni legfeljebb három-négy nyelven tudok, és korántsem kifogástalanul.

A versek fordításának aztán jó tizenöt éve lényegében leáldozott. Egy ideje főleg prózát ültetek át, de közben egy szerencsés véletlen folytán kiderült, hogy magyarról angolra is képes vagyok formai és tartalmi hűséggel verseket fordítani. Azóta megjelent egy-egy angol nyelvű kötetem Babits, Füst Milán, Pilinszky, Illyés, Kányádi, Weöres és Gergely Ágnes verseivel, illetve a kortárs költők négyszáz oldalas antológiája saját válogatásomban, mind a Maecenas Kiadónál. Magam is jól tudom, hogy az ilyesfajta vállalkozás valódi istenkísértés, de néhány angol és amerikai költő véleménye szerint munkám érvényes angol verseket eredményez.

Ha valaki végigtekint a többméternyi könyvespolcon, amelyet írásaim elfoglalnak, alighanem megállapítja, hogy munkamániással van dolga. És nem is téved az illető. Szerencsés embernek tartom magam, mert egész életem során olyasmivel foglalkozhattam, amiben a legnagyobb kedvem telik. Ezért nézek most, hetven- (mínusz egy) évesen bizakodva a következő évtizedek elé: amíg lesznek olvasók, és amíg könyveket adnak ki nekik, én sem fogok unatkozni.

Balázs Jolán

atléta (Temesvár, Románia, 1936. december 12.)

– *Atlétikai centrum is viseli a nevét a román fővárosban, ami egyedülálló.*

– Nem kértem, hogy így legyen, nem voltam benne, az itteni sportminisztérium döntött. Mivel sokat tettem az országért, rólam nevezték el a létesítményt. Persze jólesett, hogy ennyire tisztelnek a sportvezetésben is. Egyébként nekem is ritkán telik el úgy napom, hogy ne állítanának meg a piacon, és ne mondanák el nekem, mennyire örültek, amikor engem örülni láttak a római, illetve a tokiói olimpián.

– *Kezdjük a legelején.*

– Én még az europoliszhoz hasonlító Temesváron születtem, 1936 decemberében. A szüleim, a rokonaim egytől egyig magyarok, most is Magyarországon élnek. Nekem viszont nem adatott meg ez a lehetőség. Hiába kaptam meg a magyar útlevelet '47-ben, a kiutazási engedélyt már nem adták meg a hatóságok. Édesapám a magyar hadseregben harcolt a háború alatt, hiába igyekeztünk hozzá az édesanyámmal, nem mehettünk. Jobb híján maradtunk Temesváron, egy kicsit idegenként éltük az életünket. Engem a házunkban élő román távolugróbajnok egyszer lecsábított az atlétikai pályára, és otthagadtam.

– *Hogyan került Bukarestbe?*

– Temesváron '52 elejéig pezsgő atlétikai élet volt, aztán szinte az egész szakosztályt Bukarestbe telepítették. Hirtelen a Steaua sporto-

lója lettem, későbbi férjem miatt mégsem voltam egyedül. Sótér János is magasugró volt, a helsinki olimpián hatodik lett. Ő fedezte fel igazán a tehetségem, és neki köszönhető, hogy ugrásszerű fejlődésen mentem keresztül, eredményeim egyre jobbak lettek. Még engem is meglepett, hogy '56-ban világcsúcsot ugrottam, bár azt hiszem, nagyon eltökélt voltam. Már világcsúcsstartóként utaz-

tam ki a melbourne-i olimpiára, és itt ért életem legnagyobb csalódása. Három hétig egyedül lézengtem Ausztráliában, mert a férjemet nem engedték ki, attól tartottak, nem megyünk haza, hiszen az ő bátyja Perthben élt.

– *A magyarországi forradalom eseményeit figyelte? Beszélt a magyarokkal?*

– Hát hogyan. Mindennap. Hatalmas volt a bizonytalanság. Nekem is voltak rokonaim Magyarországon, kettőzötten is érdekelt, miként alakulnak a dolgok, de biztosat senki sem tudott. Azt tudom, hogy sokan kint maradtak a román és a magyar csapatból egyaránt, de nekem akkor meg sem fordult a fejemben, hogy disszidáljak. A román csapat húsz százaléka nem jött velünk vissza.

– *Miként fogadták, hogy esélyesként csak ötödik lett?*

– Engem személy szerint nagyon megviselt, kivált, hogy utána azt hallottam a hátam mögött, eladtam az aranyérmem. Vádoltak, de ez is csak

dacot szült bennem. '57 elejétől nap nap után az edzésnaplómbe ötféle színből öt karikat rajzoltam, és beírtam melléjük: REVANS. Csak a visszavágás éltetett. '59 szilveszterén például már fél kettőkor aludni mentem, mert az év első napján már a magaslati edzőtáborban, méteres hóban szerettem volna készülni. A férjem, a barátaim úgy tekintettek rám, mint aki megháborodott, de engem nem lehetett lebeszélni tervemről.

– *A római olimpián aztán teljesült a vágya: nyert.*

– Pedig úgy volt, hogy el sem indulok. A férjemet megint Bukarestben akarták tartani, tudtam, hogy nekem ez végzetes lenne, biztosan csak szenvednék, és borítékolható az újabb kudarc. Így hát hirtelen felindulásból berohantam egyszer Gheorghe Gheorghiu-Dej mindenható pártfőtitkárhoz, aki annyira meglepődött bátorságomon, hiszen hozzá nem lehetett csak úgy bejutni – a rendőr sem tudott feltartóztatni –, hogy alig talált szavakat. Engem akkor is esélyesnek tartottak, én pedig mondtam: nincs mit tennem, nem utazom, mert így nincs értelme. Nem tudok képviselni egy országot, amelyik állandóan bizalmatlan velem szemben. A főtitkár elvtárs nyugtatott, megígérte, hogy mindent elintéz. Szinte még ki sem léptem az egyébként félelmetes épületből, már mindenki tudta, hogy olyat tettem, amit még senki. Meg is támadtak rögtön, mit képzelek én magamról, ők közbenjártak volna az ügyemben. De én semmit sem bántam meg, és segítettek is, a férjem mellett lehetett. Minden kísérletem elsőre sikerült, és fölényesen, tizennégy centivel nyertem.

– *Mi járt a fejében az eredményhirdetésekor?*

– Hihetetlen mértékű kielégülést éreztem. Én azt hiszem, hogy igen

emelkedett pillanatom volt. Azt mondják, a halál előtt leperreg az ember előtt élete filmje. Nekem a győzelmem után pergett le. Megjelentek képzeletemben a szeretteim, a szenvedéseim, minden felidéződött, egészen a kezdetektől. Ez volt a boldogságom filmje, és azt hiszem, nekem akkor kezdődött jelenlegi életem.

– *Tudta a román himnuszot?*

– A háború óta kétszer is megváltoztatták, de tudtam a szöveget.

– *Nem ugrottak be a magyar tak-tusai?*

– Nem. Az alatt a rövid idő alatt nem filozofál az ember. Akkor nincs balsors.

– *Hogyan ünnepelt?*

– A férjem és én kaptunk a titkosrendőrtől egy szabad délutánt, kettesben. Önfelédten örültünk, sétáltunk, nevtünk, fagyiztunk.

– *Mi várta hazatérése után?*

– Azonnal vissza kellett szolgáltatnom az útlevelem a minisztériumban, vagyis érzékeltették velem, hogy szép, amit elértem, de azért tudjam, hol a helyem.

– *Elfogadták a sikerét?*

– Belenyugodtak. Gratuláltak. Tartózkodóan.

– *Elismerték?*

– Tartózkodóan. Legalábbis kezdetben, aztán egyre inkább.

– *Nem érezte úgy, hogy ön a kapocs az erdélyi magyarság felé? Nem érezte úgy, hogy önön keresztül megváltozott a szemléletmód, hogy a magyarok értékes emberek lettek a románok szemében?*

– Nagyon őszinte leszek: általában a politikusok gerjesztik a nacionalista, sovíniszta érzéseket. Szó sem volt akkoriban gyűlöletről, az emberek egymás mellett, békében és barátságban éltek. De azt hozzáteszem, hogy én voltam az első román nő, aki olimpiát

nyert, és én is magyar voltam. Furcsa helyzet.

– *Sohasem sajnálta, hogy román színeken kellett versenyeznie?*

– Dehogynem, sajnálom, hogy nem Magyarországnak nyertem olimpiákat. De az ember leginkább önmagát képviseli, és csak azután egy nemzetet. Nekem nem adatott meg, hogy a magyar színeket magamra öltsem, hogy az anyanyelvemen beszélőknek okozzak örömet. Így alakult, ezért sajnálkozom, de talán bele is örültem volna, ha folyamatosan ezen a visszás helyzeten töröm az agyam. Remélem, a románok mellett a magyarok is büszkéek rám.

– *Négy év múlva már alighanem jóval nyugodtabban utazhatott, és újra győzött.*

– A tokiói olimpiáig nyertem még egy Európa-bajnokságot, világcsúcsot ugrottam Budapesten '61-ben. Abszolút esélyes voltam, és a szitáló, kellemetlen eső és a visszafogott, egyszerűen csak bámuló nézők ellenére megőriztem a címem. Tíz centivel lettem jobb a másodiknál. Akkor csak annyi zavar volt, hogy az egyik fényképezőgépgyár meghívott látogatásra, és a lelkemre kötötték, el ne fo-

gadjak bármilyen ajándékot, mert akkor kizárhatnak a játékokról, elvehetik az aranyam. Vigyáztam, bajnok maradtam. Pedig mennyire örültem volna egy gépnek, hiszen a rapidjünk három dollárnak felelt meg.

– *Jelenleg megbecsülik?*

– Magyarországhoz hasonlóan itt is kapnak életjáradékot a sikeres sportolók, és nem panaszkodhatom. Sohasem voltam nagyravágyó, fiam nemrég fejezte be az egyetemét, háromszobás társasházi lakásban élek.

– *Kettesben a férjével?*

– Sajnos, őt már rég, tizennyolc éve elveszítettem. János a Steauánál szakosztályvezető volt, és Ceaușescu egyik pökhendi testvére, egy magas rangú katonatiszt egyszer nagyon leszidta, megalázóan beszélt vele. Ő ezt nagyon a szívére vette. Kérdeztem tőle délben, mi a baj, de titkolózott, magába fordult, és még aznap délután agyvérzést kapott. Azt persze csak később tudtam meg, hogy mindennek lehordták, és azt vigyázzállásban kellett végighallgatnia.

– *Sohasem fordult meg a fejében a disszidálás?*

– Hogyne fordult volna meg, de a családunkat akkor kemény retorziók, vagyonelkobzás, akár még börtön is érthette volna, és ennek nem szeretttük volna kitenni őket.

– *Mikor hagyta abba?*

– Hatvanhétben begyulladt, bedagadt az Achilles-inam, elveszítette ruganyosságát, így abba kellett hagynom. Fájlaltam, hogy megtört a tízéves győzelmi széria, és nem sikerült harmadszor is olimpiát nyernem.

– *Tíz év alatt egyszer sem kapott ki?*

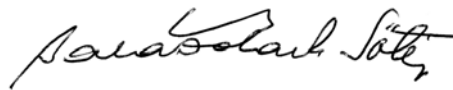
– Száznegyvenkét versenyt nyertem zsinórban, azt hiszem, még mindig regisztrálják ezt a Guinness-rekordok könyvében.

– Pályafutása után sem szakadt el a sportágtól, a Román Atlétikai Szövetség elnöke lett.

– Életem egyik legbüszkébb pillanata érkezett el '92-ben, mert a negyvennégy megye küldöttei ellenszavazat nélkül választottak meg elnöknek. Azóta ezt a posztot már nem látom el, elköszöntem a Román Olimpiai Bizottság főtítkári pozíciójától is, de még elnökségi tag vagyok. Jelenleg az utánpótlás alapítvány elnöke vagyok.

– *Elégedett ember?*

– Maximálisan. Hagytam magam mögött valamit. És még a sportág fejlődéséhez is hozzájárultam. Remélem, mások is így gondolják. Tudja, mi az érdekes, azt azért mégiscsak sajnálom, hogy műanyag pályáról én sohasem ugorhattam, pedig arra kíváncsi lettem volna, tudok-e tíz centit javítani az eredményemen.

Ághassi Attila interjúja (Index),
rövidített változat

Perhács János

egyetemi tanár (Bély, Csehszlovákia – ma: Szlovákia, 1936. december 20.)

Adatok iskolai és tudományos végzettségről:

- 1955 Királyhelmec – tizenegy éves középiskola (középiskolai érettségi)
- 1961 Pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Kar (magyar nyelv – szlovák nyelv – pedagógia)
- 1971 Pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Kar (kisdoktori fokozat PhDr.)
- 1978 Tudományos Minősítő Bizottság MTA Budapest (a neveléstudományok kandidátusa – aspiránsvezető dr. Zibolen Endre, egyetemi professzor, Budapest)
- 1978 ELTE Bölcsészettudományi Kar, Budapest (kisdoktori fokozat Dr.)
- 1980 Pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Kar (habilitált egyetemi docens: neveléstudomány – pedeutológia)
- 1996 Pozsonyi Comenius Egyetem (professzori innauguráció, ezt követően 1997-ben a köztársasági elnök egyetemi professzorrá nevezte ki neveléstudományból – andragógiából)
- 2005 Pécsi Tudományegyetem – díszdoktorrá nevezték ki – Dr. h. c.)

Munkahelyei és beosztásai:

- 1955–1957: nyolcosztályos középiskola, Nagytárkány (tanító)
- 1961–1962: kilencéves alapiskola, Topoľníky (Nyárasd) – tanár, igazgatóhelyettes
- 1962–1973: Nyitrai Pedagógiai Kar (főiskolai adjunktus, 1970–1973 között tanszékvezető tanár a Pedagógia Tanszéken)

- 1973–1975: Pozsonyi Comenius Egyetem Pedagógus Továbbképző Intézete (tudományos dolgozó – kutató)
- 1975–2002: Pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karának Neveléstudományi Tanszéke, majd a Kar Felnőttnevelési Tanszéke (egyetemi adjunktus, egyetemi docens, egyetemi professzor)
- 2003– Nyitrai Konstantin Filozófus Tudományegyetem Pedagógiai Kar (egyetemi professzor főállásban)

Egyetemi pedagógiai tevékenysége:

- 1962–1973: Pedagógiai Kar – Nyitra – egyetemi adjunktus a kar pedagógiai tanszékén, ahol magyarul tanította az általános pedagógia tárgyait, közel 1600 magyar anyanyelvű általános iskolai pedagógust képzett pedagógiából
- 1973– Pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karán előbb összehasonlító pedagógiával és általános pedagógiával foglalkozott, majd 1975-től kezdődően a felnőttek pedagógiáján, ill. az andragógia fejlesztésén dolgozott. Társalapítója volt a felnőttek pedagógiájának, 1990 után pedig az andragógiának Szlovákiában, ugyanakkor pedig alapítója volt a felnőttek pedagógiájának a Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karán.

Közel 1000 szakembert képzett a felnőttek pedagógiájából, ill. andragógiából, akik az ország különböző területein még ma is tevékenykednek (vállalati továbbképző intézetek, érdekszervezetek stb.) Működése alatt 15 doktoranduszt képzett, több száz kisdoktori fokozatnál vizsgáztatott, államvizsgaelnökként szerepelt.

Kutatási tevékenységei, kiemelt publikációk:

Felnőttek pedagógiája és andragógia. Ezen belül pedig a következő tárgyakat tanította egyetemi szinten: felnőttnevelés-elmélet, szociálandragógia, retorika (szlovák nyelven). Pályafutása során 9 monográfiát adott közre, közel 80 tanulmányt, szacikket, projekteket, szakvéleményt stb.

Kiemelt monográfiái:

- 1986: Perhács, Ján: 1986 *Základy teórie výchovy dospelých (A felnőttek nevelélméletének alapjai)*. Bratislava, Obzor; 312 oldal
- 1995: Perhács, Ján–Paška, Pavel: *Dospelý človek v procese výchovy (A felnőtt ember a nevelés folyamatában)*. Bratislava, STIMUL 166 oldal
- 2000: Hotár, Viliam–Paška, Pavel–Perhács, Ján: *Terminologický a výkladový slovník – Výchova a vzdelávanie dospelých – Andragogika (Terminológiai és magyarázó szótár – A felnőttek nevelése – és képzése – Andragógia)*. Bratislava, SPN; 550 oldal.

Kovács Sándor

pedagógus (Pécs, 1936. december 25.)

A fiatalabb 1936-osok közé tartozom: karácsonykor születtem. Gyermekkorom színtere az egyik családi házas, munkások és kistisztviselők által lakott pécsi külváros. Szerényen képzett, de kulturált szüleim igényesen készítettek fel az iskolákra. Olvastam, írtam, sakkoztam, zenéltem, amikor az elemi iskolába

léptem. Az államosítás előtti tanévben még egy évet eltölthettem a Pécsi Ciszterci Gimnáziumban, ahova néhány év múltán, már a „világi” Nagy Lajos Gimnáziumba, visszakerültem. Az intézményben így eltöltött öt év alapozta meg erkölcsi, kulturális, intellektuális álláspontjaimat, képességeimet. A városhoz és a tanári pályához ragaszkodásom, vonzalmam miatt is Pécssett szereztem általános iskolai tanári diplomát. Aztán már munkavégzés közben tanulmányokkal bölcsészoklevelet, majd doktori címet nyertem el az ELTE-n. A hetvenes évek végén lettem a neveléstudomány kandidátusa. Ez akár tipikusnak is mondható korabeli értelmiségi karrier. Kollégáim, pályatársaim közül többen ugyanezt az utat „futották be”.

Az '56-os történések idején, húszévesen, másodéves hallgató voltam. A pécsi egyetemeken és főiskolákon erőteljes volt a politikai aktivitás. Az október végi, november eleji események magukkal ragadtak. Az egyetemista, főiskolás kollégiumok megszefogták, szervezték a fiatalok „mozgását”. Jómagam, pécsi la-

kosként és szüleim féltően óvatosságra intő tanácsai következtében, november másodikától a családi fészekből figyeltem az eseményeket. Csoport- és évfolyamtársaim közül nem kevesen kitartottak az ellenállásban. Némelyek megtorlás áldozatai lettek, többen külföldre távoztak. A továbbiakban, függetlenül a forradalmi

„részvétel” kiterjedtségétől és mélységétől, ritka kivétellel, minden hallgatótársam és jómagam is – mondhatni – megbélyegezettek, legalábbis megbízhatatlanok lettünk. Évtizedig érzékeltem valamiféle rendőrségi „számomtartást”, amely azonban nem hagyott nyomot karrieresélyeimen.

A tanári oklevél megszerzése után évtizednyi időre kissé eltávolodtam szülővárosomtól. Komlón dolgoztam. Az akkori viszonyok között kitűnően prosperáló városban még huszonévesen módomban volt félezer tanulóval egy új nagy általános iskolát „megcsinálni” és igazgatni, mégpedig a progresszív (ma inkább alternatívának nevezett) pedagógia alapelvei szerint. Ennek lényege, hogy a nevelésorientáció inkább a növendékre, mint a „társadalmi szükségletekre” és a „tudományokra” összpontosít. Ismeretes, hogy a hatvanas évek közepének végének engedékenyebb oktatásügyi szakaszában létrejöhetnek ilyen kezdeményezések.

Adjunktusnak hívtak meg 1969-ben a Pécsi Tanárképző neveléstudományi tanszékére. Azóta mintegy 23-

24 ezer tanárképzős hallgatóval voltam oktatói kontaktusban, s az elmúlt tíz-tizenkét évben hozzávetőlegesen három-négyezer közoktatási vezető képzésében vettem részt. Ez utóbbiban, több hazai egyetemen, a jelen bemutatkozás összeállítása idején is dolgozom. Egyébiránt Pécssett a főiskolán és az egyetemen – kari, intézeti és tanszéki pozícióban – különböző vezetői feladatok ellátásában is közreműködhettem. Érintettségem, tapasztaltságom következtében folyamatosan módomban volt és van érzékelni a hazai oktatáskultúra erős pontjait: markáns értékrendjét, biztonságos szerkezetét és működését. Ugyanakkor ismeretesek előttem klasszikus gyengeségei is: a megszokotthoz ragaszkodás, a tekintélyelvűség, a túlzott teoretikusság, a növendékek igényeinek, természetes törekvéseinek figyelmen kívül hagyása és hasonlók. Minden tanári és kutatói törekvésem ez utóbbiak ellensúlyozására koncentrált, természetesen abban a mértékben, ameddig egy tudományművelő egyetemi oktató erre képes lehet.

Az elmúlt negyed században összesen úgy másfél évet töltöttem a francia orientációjú oktatáskultúrát alkalmazó, követő vagy tisztelő országok (Franciaország, Belgium, Portugália stb.) egyetemeken, kutató- és közoktatási intézeteiben, hogy tanulmányozzam az oktatásügyi szervezetfejlesztést, az iskolai innovációt és a progresszív pedagógiák módszertanát. Valójában ezek a témák tették és teszik ki tudományos tevékenységem döntő részét, s ez a „muníció” gazdagította és gazdagítja egyetemi oktatói hozzájárulásomat (most már döntő mértékben) a közoktatási vezetők négyeszeszteres szakirányú továbbképzésében. Törekvéseim lényege olyan tanítói, tanári, intézményvezetői szakmai hozzáértés (professzionális)

kibontakoztatása, amelynek segítségével az autonóm oktatásügyi szakember képes felismerni a szervezeti (intézményi, nevelési, tanítási és tanulási) problémákat, tervezni tudja a megoldásmódokat, s többnyire közelébe is jut a jó kimenetekhez. Ez a közelítés egyben az „oktatásszakember” szabadságterepét is növelheti, hogy a szükséges mértékben függetleníteni tudja magát az oktatáspolitikai centrum néha türelmetlen, improvizáló, olykor pártérdekkel átszótt aktivista intézkedéseitől. Az oktatásügy biztonságos és szerves fejlődésének – meggyőződésem szerint – ez az effektus az egyik kiindulópontja. Oktatói (és kutatói) sikereimet nem merném, nem tudnám szabatosan azonosítani a nevezett szándékok érvényesítésében, viszont nincsenek kétségeim abban, hogy hozzájárulásom a maga nemében nem felesleges és nem hatástalan.

Örömmel tölt el, hogy a fenti tárgykörökben tekintélyes számú könyvet, tanulmányt, cikket írhattam. Szakirodalmi tevékenységem egyik jellegzetes eleme a párizsi Armand Colin és Fabert kiadók neveléstörténeti sorozatának összeállításában való közreműködésem, ahol és amelyben előkészítőként és társszerzőként lehetőségem volt magyar pedagógusóriások (Apáczai Csere János, Tessedik Sámuel, Gáspár László és Winkler Márta) munkásságát tanulmányokban ismertetni, népszerűsíteni.

A korábbiakhoz viszonyítva szinte változatlan szakmai aktivitás mellett módomban van kedvteléseimmel is foglalkozni: sporttal, színház- és hangverseny-látogatással, képzőművészeti alkotások tanulmányozásával.

Kovács Árpád

Szigeti Jenő

lelkész (Budapest, 1936. december 29.)

Szüleim első gyermekeként születtem. Apám adventista lelkész volt, korábban válogatott futballista, anyám meg világszép leány, akiről a Színházi Életben címlapfotó is készült. Apám focistakarrierjének egy sportbaleset vetett véget: a gyomrába ugrottak, és leszakadt a mája. Túlélte. Ezután – lelkész lett. Általános iskoláimat Szombathelyen, Budapesten, majd Miskolcon végeztem, kitűnő eredménnyel. 1951-ben, mint „x-es káder” papgyerek, állami gimnáziumba nem mehettem. Így egy esztendőre a Fasori Evangélikus Gimnázium diákja lettem, majd ennek megszűnése után Pestlőrincre, a Steinmetz Miklós Gimnáziumba helyeztek. Itt érettségiztem. Háromszor felvételiztem

az ELTE különböző szakjaira eredményesen, de „hely hiányában” nem vettek fel. Módom volt, hogy mint vendéghallgató a legjobb professzorok előadásait hallgassam. Hálával gondolok rájuk.

Egyházam alkalmazásába kerültem 1957. március elején. Balatonlellére „disszidáltattak”, messze az egyetemtől, ahol nem tudta senki, hogy volt egyszer egy Petőfi Kör. 1957 őszén teológus lettem az Adventista Teológiai Főiskolán, amit 1961 nyarán kitűnő eredménnyel elvégeztem. Külföldi ösztöndíjasként nem engedett az állam, ezért egyetemi végzettséget a budapesti Evangélikus Hittudományi Egyetemen szereztem 1965-ben. Ezután lelkészi szolgálatot vállaltam budapesti adventista gyülekezetekben. 1967-ben lelkésszé szenteltek. Tanítottam azt, akit lehetett. 1966–67-ben néhány más szabadegyházi lelkész-társammal együtt megszerveztük a Szabadegyházak Tanácsa Lelkészképző Intézetét. Az itt szerzett diplomát egyetemi rangú vizsgával lehetett megerősíteni először a debreceni Református Teológián, majd pedig a budapesti Evangélikus Teológiai Akadémián. Ennek az intézetnek voltam szervezője, tanára, majd 1980-tól főigazgatója. Közben kutattam, tanítottam és prédikáltam, ha lehetett. Utolsó éves teológuskorom óta írok tanulmányokat meg mindennemű egyházi publicisztikát – eleinte azzal a nem titkolható céllal, hogy bizonyítsam: az európai kultúrának egyik alapja a Biblia. Ezért született meg a Reformátusok Lapjában először a Rembrandt bibliai rézkarcait bemutató sorozatom, majd pedig a *Vasárnapi séta* című rovat, amelyre évek múlva is emlékeztek az olvasók. Ugyanezt a célt igyekeztem megvalósítani a Theologiai Szemle *Tallóztatás teológusszemmel* című rovatomban egy évtizeden át (1981–1991), valamint az evangélikus Diakónia című folyóiratban (*Elfelejtett értékeink*).

Doktori értekezésem 1968-tól dolgoztam. A szabadegyházi közösségek múltjának vizsgálatát tűztem ki célul. Jártam a levéltárakat és gyűjtöttem az anyagot. Az első állomás a magyarországi nazarénusok történetének a megírása azzal a feltett szándékkal, hátha sikerül valamit segíteni, hiszen a fegyverfogás megtagadása miatt minden nazarénus fiatalra három-öt éves bör-

tön várt. 1971-ben, mivel kutatásaimat Kardos Lászlóval közösen írandó könyvünkben publikálni szerettem volna, a Szabadegyházak Tanácsa akkori elnökének nyomására egyházam elbocsátott, majd, a botrányt elkerülendő, újra felvett, de Békéscsabára helyeztek. Gyülekezeteket gondoztam, prédikáltam, és tovább tanítottam a főiskolán. Disszertációm „ellenszélben” sikerült 1978-ban a debreceni teológián, Makkai Lászlónál megvédenem „summa cum laude” minősítéssel. 1979/80-ban egy szűk esztendő egy posztdoktori ösztöndíjjal az Egyesült Államokban, az Andrews Universityn tölthettem. Hazatérve a Szabadegyházak Lelkészképzőjének igazgatója lettem, 1990-ig. Közben 1984–1994 között egyházam elnöke voltam. Tovább tanítottam és kutattam. Előadásokat tartottam az ELTE folklór tanszékén, az Evangélikus Teológiai Egyetemen, alma materemben helyettesítettem három félévet. A Szabadegyházak Lelkészképzőjének megszűnése után az Adventista Teológiai Főiskola megszervezője, majd első igazgatója lettem. Közben egy OTKA-pályázat elnyerésének segítségével az Oktatáskutató Intézetben három esztendeig az egyházi iskolák indulását vizsgáltam. Szerettem volna egy általános, egyetlen egyházhoz sem köthető Biblia- és egyházismereti tárgyat kifejleszteni. A modellkísérletekig jutottam, de az egyházak ellenállása miatt a terv nem sikerült. 1996-ban, hatvanéves koromban nyugdíjba mentem. Ekkor, *Számvetés* címen, hatvan különböző tudományágban írt tanulmányomat összegyűjtöttem, negyven példányban sokszorosítottam, és barátaimat megajándékoztam vele. Mivel kevés volt a nyugdíjam, elfogadtam a Miskolci Egyetem hívását, ahol a Bölcsészettudományi Karon előbb mint docens, majd az ELTE-n tett habilitációs vizsgám után mint professzor dolgoztam idáig.

Kutatási területem a protestáns népi vallásosság. Tiszteletbeli tagja vagyok a Magyar Néprajzi Társaságnak, tagja a Szemiotikai, Szociológiai, Filozófiai Társaságnak. A Református Doktorok Kollégiumának alapító tagja vagyok. Negyvenkét könyvem jelent meg, és több mint háromszáz tanulmányom. Az utóbbi időben két verseskötetem is megjelent. Nős vagyok, és negyven esztendeje ugyanaz a párom, mert hiszem, hogy nem a változatosság, hanem a hűség gyönyörködtet. Van egy fiam meg egy lányom, és tőlük nyolc unokám. Ők segítenek mindennap megérteni, hogy a társadalomban nem lehet kisközösségek nélkül élni. Amíg Isten éltet, megpróbálom szétosztani mindazt, amit rám bízott, mindent, amit tudok. Másom nincs. Ez az életem.

Szigeti János